

Bitka kod Akcija

– 2. rujna 31. g. pr. Kr.

Vladimir Posavec

Privatna klasična gimnazija, Zagreb

Veliki je izazov uopće pokušati i zamisliti kako bi povijest Rimskoga Carstva mogla izgledati da je u jednoj od presudnih bitaka antike pobjedu odnijelo brodogradnja Antonija i Kleopatre. Ipak ne možemo ne zapitati se bi li rimska država uopće opstala kao tadašnja svjetska velesila bez čvrstoga temelja kojega je u formi principata postavio Oktavijan, budući princeps August. Akcijska se bitka pokazala presudnim događajem u kojem je nad istočnjačkom apsolutnom teokratskom monarhijom pobijedila zapadna monarhijska koncepcija.

Bitka kod Akcija kulminacija je spora dvojice najmoćnijih ljudi rimske države, Cezarova posinka Oktavijana i nekadašnjega prvog Cezarova suradnika Marka Antonija, oko pitanja prvenstva. Sukob se pripremao dugo, još od raspada drugog trijumvirata, i oba su pretendenta na apsolutnu vlast čekala povoljnu priliku i pogrešku suparnika. Dok je Oktavijan na zapadu bilježio uspjehe, Antonije je na Istoku traljavo i neodlučno vodio rat protiv Parta, čemu je u najvećoj mjeri doprinosila njegova zaslijepljenost Kleopatrom.¹ Oktavijan je, pak, kako kaže Plutarh, čestim optuživanjem pred narodom podbadao mnoštvo protiv Antonija.² Ni Antonije njemu nije ostajao dužan u brojnim optužbama.³ Prikladan razlog za rat Oktavijan je vidio u nepravdi koju je Antonije otvoreno činio njegovoj sestri Oktaviji, s kojom je bio u zakonitu braku, živeći otvoreno u ljubavnoj vezi s Kleopatrom.

Glavni literarni izvori o Akcijskoj bitki datiraju iz doba od oko dva stoljeća kasnije jer se ništa od suvremenih zapisa, na žalost, nije sačuvalo. Najopsežniji i najdetaljniji opis bitke potječe tako iz Plutarhova Antonijeva životopisa dok je nešto kraći i manje detaljan sačuvan također u jednoj biografiji, Svetonijevu životopisu cara Augusta. Jedini opširniji prikaz sačuvan u nekom historiografskom djelu također potječe iz kasnijeg vremena, a donosi ga Dion Kasije. Osim manjih razlika svi su opisi tijeka bitke komplementarni i omogućuju prilično vjernu i pouzdanu rekonstrukciju. Osim ovih glavnih autora, bitka je vrlo sažeto opisana i u Veleja Paterkula te u Florovim „Epitomama”.

Konkretan povod i prilika za otvoreni sukob pojavila se kad je Antonije sinove iz veze s Kleopatrom proglasio kraljevima kraljeva, Kleopatrinim suvladarima nad Egiptom, Ciprom, Libijom i Kelesirijom, i još uz to starijem sinu Aleksandru dodijelio Armeniju, Mediju i Partiju (nakon što ju on, Antonije, osvoji), a mlađem

¹ Vel. Pat., II, 82; Flor, Epit., II, 20, 21.

² Plut., Ant., 55.

³ Plut., Ant., 54–55; Cass. Dio., L 1, 3.

Ptolemeju Fenikiju, Siriju i Kilikiju kao da dijeli vlastitu baštinu. Vijest o tome Oktavijan je iznio u Senatu, podbadajući senatore protiv Kleopatre i Antonija. Antonije je za to saznao dok je bio u Armeniji. Odmah je naložio Kanidiju da sa 16 legija krene prema moru, dok je on s Kleopatrom otišao do Efeza, koji je postao baza za njegovu pomorsku silu. Čuvši za brzinu i razmjere njegovih priprema, Oktavijan se vrlo uznemirio ne želeći rješavati ishod rata još toga ljeta. No, Antonije je teško pogriješio odgađajući pohod čime je Oktavijanu dao vremena da se pripremi.⁴ A kad je bio potpuno spreman, dao je u Senatu pročitati Antonijevu oporuku pohranjenu kod vestalki, a potom izglasati senatsku objavu rata Kleopatri uz oduzimanje svih ovlasti Antoniju.⁵

Oba su protivnika raspolagala jakim vojnim snagama i na kopnu i na moru, ali prevaga je bila na Antonijevoj strani. Oktavijan je svoje odlično opremljene postrojbe okupljao u Tarentu i Brundiziju, a Antonije i Kleopatra grupirali su snažno brodovlje u Ambrakijskom zaljevu. Antonije je raspolagao golemom flotom, ali velik broj njegovih brodova nije imao potpune posade. Uza sve to, velik dio pješastva još je bio na putu, a Oktavijan je radije odlučio voditi rat u Grčkoj negoli dopustiti Antoniju iskrcavanje u Italiji, pa je iznenada s cjelokupnom vojskom prešao Jonsko more i, iskrcavši konjaništvo na epirskoj obali, pomorsku bazu uređio na susjednoj Korkiri.⁶ Odatle je pošao do rta Akcij, ali nitko mu nije pošao u susret premda je uputio poziv ili da se pregovara ili da se povede bitka. Stoga je već sutradan prebacio snage i zauzeo položaj na rtu nasuprot Akcija, na uzvisini s koje se pogledom lako kontrolirao cijeli Ambrakijski zaljev, a s druge strane vanjsko more, dok je flotom zatvorio izlaz iz zaljeva.⁷ Ta je blokada Antonija prisilila na djelovanje. Antički pisci predbacuju mu da je bio pod velikim utjecajem Kleopatre odlučivši se za sraz na moru, iako je u kopnenim snagama bio daleko jači,⁸ ali Antonije je bio iskusan vojskovođa i zacijelo je dobro procijenio stanje prije no što je donio konačnu odluku. Oktavijan se, naime, unatoč Antonijevim višekratnim pokušajima, nije dao uvući u bitku na kopnu, dok je za to vrijeme Agripa zauzeo Lefkadu i zarobio tamošnje brodove te zatim porazio Kvintu Naziđu u pomorskoj bitki te potom osvojio Patras. Ubrzo je odsječen i Korint, a dok se to događalo, Marko Ticije i Statilije Tauro iznenadili su i porazili Antonijevo konjaništvo i zarobili Filadelfa, kralja Paflagonije.⁹ Niz nepovoljnih događaja nastavljen je bijegom Gneja Domicija na Oktavijanovu stranu, nakon čega je u Antoniju počelo rasti nepovjerenje prema svakome. Agripina flota na moru i gubitak luka ubrzo su doveli do prekida opskrbe, a i Antonije je osobno doživio poraz u konjaničkom sukobu s Oktavijanovim snagama.¹⁰ U konačnici jedina preostala moguća odluka bila je proboj iz Ambrakijskog zaljeva.

⁴ Plut., Ant., 58.

⁵ Plut., Ant., 60; Cass. Dio., L 3, 3–5; 6, 1.

⁶ Cass. Dio., L 3, 3–5; 11, 6; 12, 1–3.

⁷ Cass. Dio., L 12, 1–5; Flor, Epit., II, 21.

⁸ Plut., Ant., 61.

⁹ Cass. Dio., L 13, 5–6.

¹⁰ Cass. Dio., L 14, 3.

Odlučna se bitka povelu 2. rujna 31. g. pr Kr.¹¹ oko podneva nakon nekoliko dana odgađanja zbog lošega vremena. Ovoga puta Oktavijan je imao više sreće jer je silovita oluja pogodila Antonijevo brodovlje dok je njegovo ostalo pošteđeno.¹² Iako je Oktavijan namjeravao izbjeći otvorenu bitku ostavljajući Kleopatri i Antoniju prostor za uzmak, prilikom kojega ih je želio zarobiti, pristao je u konačnici na Agripin plan koji je predviđao pomorsku bitku. Agripa je smatrao da bi bilo nemoguće uhvatiti bjegunce koji bi koristili i jedra.¹³ Lijevim krilom Oktavijanova brodovlja zapovijedao je Agripa, sredinom Aruncije, a desnim krilom Oktavijan osobno.¹⁴ Desnim krilom Antonijeve flote nasuprot Agripi zapovijedao je osobno Antonije zajedno s Publikolom, lijevim krilom naspram Oktavijanu Celijske, dok su sredinu držali Marko Oktavije i Marko Instej.¹⁵ Opisi bitke razlikuju se kod Diona Kasija i Plutarha, jedina dva autora koji detaljnije opisuju sam sraz kod Akcija.¹⁶ Iako je duga vremena bitka bila neodlučna, presudan je u konačnici bio Kleopatrin bijeg, nakon čega je Antonije napustio svoje vojnike i brodove te pohitao za njom.¹⁷ Jedino Plutarh daje vremensko određenje, pa navodi kako je oko četiri sata poslijepodne počeo polako prestajati otpor Antonijevih ljudi na brodovima nakon što ih je napustio vojskovođa, a Oktavijan pozivao na predaju.¹⁸ Antonijeva, pak, kopnena vojska, a radilo se o devetnaest legija i 12.000 konjanika, prema Plutarhovu svjedočanstvu, nije vjerovala da ih je Antonije ostavio i sedam je dana odbijala Oktavijanove pozive na predaju očekujući Antonijev povratak. Tek kad ih je napustio zapovjednik Publije Kanidije Kras, napustivši noću tabor, iako je od Antonija primio nalog da se s vojskom povlači preko Makedonije na Istok, predali su se Oktavijanu.¹⁹ No, mnoge su se važne postrojbe ipak uspjele izvući. Od njih su Rimljani otišli k Antoniju, dok su se saveznički odredi vratili kućama. Ti se saveznici, međutim, kasnije više nisu borili protiv Oktavijana.²⁰

Pobjeda kod Akcija otvorila je put definitivnoj Oktavijanovoj pobjedi koja je uslijedila sljedeće godine osvajanjem Egipta. Ali to je bio tek završni i vrlo izvjestan čin. Već akcijskom pobjedom on se etablirao kao jedini gospodar rimske države, a reformama koje su ubrzo uslijedile u političkom smislu odredit će joj daljnji razvoj.

¹¹ Cass. Dio. LI 1, 1.

¹² Cass. Dio., L 31, 2.

¹³ Cass. Dio., L 31, 2–3.

¹⁴ Vel. Pat., II, 85; Plut., Ant., 65. Prema Veleju desnim je Oktavijanovim krilom zapovijedao Marko Lurije, lijevim Aruncije, dok su Antonijevim brodovljem upravljali Publikola i Sozije.

¹⁵ Plut., Ant., 65.

¹⁶ Prema Plutarhu (Ant., 65) bitku je otpočeo Antonije na lijevom krilu, prema Dionu (L, 31, 5–6), pak, Oktavijan pomicanjem oba krila u obliku polumjeseca nastojeći ili opkoliti neprijatelja, ili razbiti njegovu formaciju po svaku cijenu.

¹⁷ Vel. Pat., II, 85; Plut., Ant., 65; Flor, Epit., II, 21; Cass. Dio., L 33, 1–3.

¹⁸ Plut., Ant., 65, 68; Vel. Pat., II, 85; Cass. Dio., L 33, 4.

¹⁹ Vel. Pat., II, 8; Plut., Ant., 68; Cass. Dio., LI 1, 4.

²⁰ Cass. Dio., LI 1, 5.

